Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

KURT VONNEGUT

Pușcăriașul

Traducere din engleză și note de
VIORICA BOITOR

HUMANITAS
fiction

Coperta
ANGELA ROTARU

Redactor
DENISA COMĂNESCU

Acest roman este o operă de ficțiune. Numele, personajele, locurile și faptele sunt fie rodul imaginației autorului, fie folosite în mod fictiv. Orice asemănare cu persoane reale, în viață sau decedate, întâmplări sau situații este absolut întâmplătoare.

KURT VONNEGUT
JAILBIRD
Copyright © 1979 by Kurt Vonnegut
This translation is published by arrangement with The Bantam Dell Publishing Group, a division of Random House, Inc.
All rights reserved.

© HUMANITAS FICTION, 2009, pentru prezenta versiune românească

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 73, fax 021/408 83 74
www.humanitas.ro

Comenzi CARTE PRIN POȘTĂ: tel./fax 021/311 23 30
C.P.C.E. – CP 14, București
e-mail: cpp@humanitas.ro
www.libhumanitas.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
VONNEGUT, KURT
Pușcăriașul / Kurt Vonnegut; trad.: Viorica Boitor. – București: Humanitas Fiction, 2009
ISBN 978-973-689-328-5

I. Boitor, Viorica (trad.)

821.111(73)-31=135.1

Lui Benjamin D. Hitz,
Bunului meu prieten de tinerețe,
Cavaler de onoare la nunta mea.
Ben, tu îmi povesteai odinioară
Despre minunatele cărți pe care tocmai le citiseși
Și-atunci îmi imaginam
Că le-am citit și eu.
Nu citeai decât cărți una și-una,
În timp ce eu studiam chimia.
Nu ne-am mai văzut de-un secol.

Prolog

Da – așa stau lucrurile, Kilgore Trout s-a întors. Nu s-a descurcat deloc acolo, afară. Nu-i nici o rușine în treaba asta. Sunt o grămadă de oameni cumsecade care nu reușesc să se descurce acolo, afară.

*
* *

Azi-dimineață (16 noiembrie 1978) am primit o scrisoare de la un tânăr necunoscut, pe nume John Figler, expediată din Crown Point, statul Indiana. Localitatea Crown Point este faimoasă pentru evadarea reușită de jefuitorul de bănci John Dillinger în toiul Crizei Economice. Dillinger a evadat amenințându-și gardianul cu un pistol făcut dintr-un săpun dat cu cremă de ghete. Gardianul cu pricina era o femeie. Dumnezeu să-i odihnească pe-amândoi, și pe el, și pe ea. Dillinger a fost Robin Hood-ul adolescenței mele. Este înmormântat lângă părinții mei – și lângă sora mea Alice, care l-a admirat chiar mai mult decât mine – în cimitirul Crown Hill din Indianapolis. Tot acolo, în vârful colinei, cel mai înalt loc din oraș, se află și mormântul lui James Whitcomb Riley, „Poetul Indianei". În copilărie, mama mea l-a cunoscut îndeaproape.

Dillinger a fost executat brutal de agenții Biroului de Investigații Federale. A fost împușcat într-un loc public, deși nu a încercat să fugă sau să se opună arestării. Așa că lipsa mea de respect pentru FBI nu durează de ieri, de azi.

John Figler este un licean ce respectă legea. Îmi spune în misiva lui că a citit aproape tot ce-am scris și că e pregătit să enunțe singura idee care stă la baza operei mele de până acum. Următoarele cuvinte îi aparțin: „Se poate întâmpla ca iubirea să eșueze, dar politețea va triumfa întotdeauna".

Afirmația lui mi se pare corectă – și completă. Mă aflu, așadar, acum, la cinci zile după ce-am împlinit cincizeci și șase de ani, în situația jenantă de a-mi da seama că nu era nevoie să scriu mai multe cărți. Era de ajuns și o telegramă de zece cuvinte.

Vorbesc serios.

Dar vorbele înțelepte ale tânărului Figler au ajuns la mine prea târziu. Între timp aproape că am terminat o nouă carte – pe aceasta.

*
* *

Există în ea un personaj neînsemnat, un „Kenneth Whistler" inspirat de un bărbat din Indianapolis, din generația tatălui meu. Cel ce mi l-a inspirat se numește Powers Hapgood (1900-1949). Este menționat pe alocuri în istoria mișcării muncitorești americane pentru faptele lui de eroism din timpul unor greve sau al mișcărilor de protest împotriva executării lui Sacco și Vanzetti.

L-am întâlnit o singură dată. Luam prânzul împreună cu tata și cu unchiul Alex, fratele mai mic al tatii, la restaurantul Stegemeier's din centrul orașului Indianapolis, după întoarcerea mea din Europa, spre sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial. Asta se întâmpla în iulie 1945. Prima bombă atomică nu fusese încă lansată în Japonia. Avea să se întâmple cam într-o lună. Închipuiți-vă.

Aveam douăzeci și doi de ani și încă purtam uniforma militară – un pifan a-ntâia, care rămăsese repetent la Universitatea Cornell, unde fusese student la chimie, înainte de a pleca la război. Perspectivele mele erau destul de sumbre. N-aveam nici o afacere de familie în care să intru. Firma de arhitectură a tatei era terminată. El însuși era falit. Eu tocmai mă logodisem, cu gând să mă însor, indiferent de situație, zicându-mi: „Care altă fată s-ar culca cu mine în afară de propria mea nevastă?"

Mama mea, după cum am tot relatat *ad nauseam*[1] în alte cărți, a refuzat să-și continue existența, nemaiputând fi ceea ce fusese la data căsătoriei ei – una dintre cele mai bogate femei din oraș.

1 Până la greață (în limba latină în original).

*
* *

Unchiul Alex a fost cel care a pus la cale acest prânz. Fusese coleg la Harvard cu Powers Hapgood. Harvardul o să tot apară în cartea asta, deși eu unul n-am studiat niciodată acolo. Între timp, mi-a fost dat să predau acolo, pe termen scurt și fără să mă remarc în mod deosebit – asta în timp ce căminul mi se ducea de râpă.

I-am mărturisit acest lucru unuia dintre studenții mei – că mi se duce de râpă căminul.

La care, acesta mi-a răspuns:

— Se *vede*.

Unchiul Alex avea niște vederi politice atât de conservatoare, încât nu cred că i-ar fi făcut plăcere să prânzească cu Hapgood dacă acesta nu i-ar fi fost coleg la Harvard. La vremea aceea Hapgood avea o funcție înaltă la sindicate, era vicepreședintele local al CIO[1]. Mary, soția lui, candidase de nenumărate ori, din partea Partidului Socialist, la funcția de vicepreședinte al Statelor Unite.

De fapt, atunci când am participat întâia oară la niște alegeri la nivel național, i-am votat pe Norman Thomas și Mary Hapgood, fără să știu că ea e originară din Indianapolis. Au câștigat Franklin D. Roosevelt și Harry Truman. Îmi închipuiam că-s socialist. Credeam că socialismul o să-i prindă bine omului de rând. Ca soldat infanterist cu gradul de fruntaș, eram fără îndoială un om de rând.

*
* *

Întâlnirea asta cu Hapgood a avut loc deoarece îi spusesem unchiului Alex că aveam de gând să-mi caut o slujbă la sindicate după ce eram lăsat la vatră. Pe vremea aceea, sindicatele erau niște instrumente excelente când venea vorba de obținerea unor chestii

1 Congress of Industrial Organizations – o federație a sindicatelor din industrie care a existat în S.U.A. și Canada între anii 1935 și 1955.

din partea patronatelor, ca, de pildă, dreptatea economică. Unchiul Alex trebuie să-și fi zis în sinea lui ceva de genul „Doamne, ajută! Până și zeii luptă zadarnic împotriva prostiei. Ei bine – măcar îl avem pe tipul ăsta de la Harvard, cu care poate discuta despre visul lui ridicol".

(Schiller este primul care a spus așa ceva despre prostie și zei. Iată replica lui Nietzsche: „Până și zeii luptă zadarnic împotriva *plictiselii*".)

Am luat, așadar, loc împreună cu unchiul Alex la o masă în față la Stegemeier's, am comandat niște bere și am așteptat sosirea tatei și a lui Hapgood. Aveau să apară pe rând. Dacă ar fi venit amândoi odată, n-ar fi avut ce să discute pe drum. La data aceea tata își pierduse orice urmă de interes pentru politică, istorie, economie și alte chestiuni din astea. Se apucase să spună că oamenii vorbesc prea mult. Senzațiile îi păreau mai importante decât ideile – mai ales senzația provocată de pipăirea a tot felul de materiale cu buricele degetelor. După vreo douăzeci de ani, pe patul de moarte, avea să-mi mărturisească că și-ar fi dorit să fi fost olar, să facă toată ziua plăcinte din lut.

Treaba asta m-a întristat, fiindcă tata era o persoană extrem de bine școlită. Aveam sentimentul că își aruncă la gunoi toată știința și inteligența asemenea soldatului care, în timpul retragerii, își abandonează pușca și echipamentul.

Altora li s-a părut o idee încântătoare. Se bucura de popularitate în rândul concitadinilor săi, avea niște mâini uimitor de iscusite. Era întotdeauna curtenitor și inocent. Lui toți artiștii meșteșugari i se păreau niște îngeri, oricât de obtuzi ar fi fost în realitate.

Unchiul Alex, că veni vorba, nu-și putea folosi mâinile la nimic. După cum nici maică-mea nu era în stare. Ea nu era în stare nici măcar să pregătească un mic dejun ori să coasă un nasture.

Powers Hapgood știa să extragă cărbuni. Asta a făcut după absolvirea Harvardului, în timp ce colegii lui de promoție se angajau în afaceri de familie, la bursă sau în sistemul bancar, și așa mai departe: el extrăgea cărbuni. Avea convingerea că un adevărat prieten al poporului trebuie să fie el însuși muncitor – și unul bun, pe deasupra.

Așadar, trebuie să recunosc că, atunci când am ajuns să-l cunosc bine, cam pe când am reușit să aduc cu un adult, tata era un om cumsecade în plină retragere din calea vieții. Mama se predase deja și dispăruse din organigrama noastră. Așa se face că toată viața m-a însoțit sentimentul înfrângerii. Așa se face că întotdeauna m-au fascinat veteranii curajoși precum Powers Hapgood și alți câțiva, care încă erau dornici să știe ce se-ntâmplă cu adevărat în jurul lor, care încă erau plini de idei referitoare la mijloacele prin care ar putea fi smulsă victoria din fălcile încleștate ale înfrângerii. „Dacă țin cu tot dinadinsul să trăiesc mai departe", mi-am zis eu, „n-ar strica să le calc pe urme".

*
* *

Cândva am încercat să scriu o povestire despre reîntâlnirea mea cu tata în rai. De fapt, așa s-a născut o primă versiune a acestei cărți. În povestirea asta speram să-i devin cu adevărat un prieten de nădejde. Povestirea a luat-o însă razna la modul pervers, așa cum se întâmplă adesea cu povestirile despre oamenii pe care i-am cunoscut. Se pare că în ceruri oamenii puteau avea, fiecare, vârsta pe care și-o doreau. Astfel, de pildă, John D. Rockefeller, cel care a fondat Standard Oil, putea avea orice vârstă până-n nouăzeci și opt de ani. Tutankhamon putea avea orice vârstă până-n nouăsprezece ani și așa mai departe. În calitatea mea de autor al respectivei povestiri, am fost crunt dezamăgit de faptul că în rai tata a ales să aibă numai nouă ani.

Eu unul îmi alesesem vârsta de patruzeci și patru de ani – o vârstă respectabilă și, în același timp, una încă sexy. Dezamăgirea pe care mi-a pricinuit-o tata s-a transformat în rușine și furie. La cei nouă ani ai lui aducea cu un lemurian, ziceai că-i tot numai ochi și mâini. Avea un stoc interminabil de creioane și planșe de desen și se ținea scai de mine, desenând absolut tot și stăruind să-i admir fiecare desen de-ndată ce-l termina. Câte o cunoștință nouă mă întreba cine-i băiețelul ăsta bizar, iar eu eram nevoit să spun adevărul, fiindcă în rai nu ai cum să minți: „E tata".